



WWW.NILIB.SR

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

СТРАЖИЛОВО

ВЛАСНИК И УРЕДНИК ЈОВАН ГРЧИЋ.

БРОЈ 3.

У НОВОМ САДУ, 19. ЈАНУАРА 1892.

ГОД. V.

ПЕСНИШТВО.

НА ПЛИТВИЦАМА.*

Из великог Бога чудна мисли,
 Којој не виђе нико дубљине,
 Ти се слијеваш, Црне Ријеке,
 Сјенкама празним на дно пучине.

Путник над јазом од понора твога
 Мисли, да ти њиме више с' здравит не'ш
 Ал ти му опет к'о мала језерца
 На триста мјеста с нова ускренеш.

3. (15.) авг. 1887.

Нико не сања, гледећ твоју шру,
 Да те је туга искидала свог,
 Смјешши се још и на Калуђеровцу,
 Измаку дивном вјека млађаног.

Ал ипак све то траје ти за кратко,
 Ено ти гроба, мутне Коране,
 Ту да ти сјутра и јад и весеље
 И само лијено име издаше.

† Теофан Живковић.

* Песмицу ову послала ми је (хвала јој на доброту!) госпођица Јулија Петровићева из Прига уз писамце, у којем пише, да ју је верно преписала из путничке књиге, кад је била летос на Плитвичким језерима. Ур.

НА ДАН РОЂЕЊА

ГОСПОЊИЦИ *.....*

Осамнаест је минуло година,
 Од кад је вечност, са престола свог,
 Анђела једног, пролетњих милина,
 Послала земљи с виса небесног.

Рече му: „иди у земаљске доље,
 Сумор и туга где растиру јад!
 Ти буди зрачак будућности боље,
 Прогони тугу и подижи над!“

Небеса плавих расклопи се крило,
 Љубимац раја сишао је драг,
 Узде на се твоје лице мило
 И рујне зоре онај осемех благ.

Данас је пуних осамнаест лета
 Од тога првог часа јутарњег,

Пред топлим зраком твога ока плавог
 Како се топли хладне зиме снег.

Толико пута ружица је бела
 Слађаним миром опцјала час,
 Запосеним дахом толико је вела,
 Твог милог лица гледајући крас.

Па знаш ли, где су те ружице мале,
 Мирисни њихов где се скрива цвет?
 На твојем су лицу поново процвале
 И отуд дину свој мирисни лет!

И моју душу, обасуту снегом,
 Пролетњим дахом згрева поглед твој,
 У пустом срцу најмилијом негом
 Ружица ти си оживела рој!

И оне цвате у песмама мојим,
 Мирисном хвалом узносе те сад;
 Ох, пусти, нека на недрима твојим
 Увену тако, к'о што венем млад.

Београд.

Погледа милос твоји зраци плави
 С нова ће дњи увенули цвет,
 Јер ко би могао већма да те слави,
 Већ моје песме — мога срца лет!

Драгутин Ј. Илић.



ТИ, БОЖЕ, НЕ СПАВАШИ!

Приповетка Панте Поповића.

(Наставак).

П

покладах божићних прошле године
 наишле су рано у расвитак водо-
 поше С.-банске код Ћурије на
 тиском бајиру на остављене момачке ха-
 љине. Све је било ту, што момак носи.
 Како је већ зима на прагу, није се могло
 мислити, да се ко кунао на даље отишвао,
 те се сванта нагађало а по највише, да се
 неко морао удавити. По кроју хаљина ви-
 дело се да су српскога момка. Девојке,
 које су прве дошле, пису могле да познају
 чије су. Крој је С.-бански, али посе таке
 и по других местих у Потисју. У том се
 скупило и другог света па се то на брзо
 С. прочуло. Јавило се и полицији и
 ова је изашла на чува хаљине на месту,
 где су пађене. Дошло је много света, али
 нико не познаје хаљина. Онда је већ и
 добриш по вароши добровоао и позивао народ
 да иде и види остављене хаљине. Добришар
 је дошао и у сокак, у којем је кућа Лале
 Ворџошког. Чула је добровоање и домаћица
 из те куће па ће викнути мужа: — Хеј,
 море ти, да одеш на Тису да видиш, какве
 су то хаљине тамо. Знаш, да је она наша
 дола говорила, ако му не дамо да узме ону
 несрећу Крагујеву, да ће скочити у Тису.
 Можда је којом срећом то и учинио, ево
 је већ трећи дан како је отишао од куће.
 Иди па донеси кући хаљине те. И тај је
 једаред нешто наметно учинио, скочио је
 цаг у Тису, а могао је, као што је про-
 еница, у хаљинах скочити. Донеси их кући
 па ћемо их обесити где па углед да га се
 што чешће напроклињемо. Јали Бог само
 толики тронак, што га око тога скота има-
 смо до сад! Требало га је удавити још док
 је штене био!

Да ли је, Госноде Боже, то мати, што

за сина, за јединца сина, тако говори. На-
 онако, ако и таквих матера има! Наонако,
 ако их у овом благословеном крају таквих
 бити може. Али када знамо за онај гадни,
 за онај ужасни, за онај зверски, за онај
 — не знам како да кажем — случај са
 оном матером у Панчеву, онда с горким
 болом у души морамо признати, да таквих
 паклених матера има — но, хвала Богу,
 ова мати не беше така као она у Панчеву,
 јер ова момку, о коме се приповеда, не
 беше мати, она му је само — мађија.

— Дао би Бог, да тако буде! одговорио је
 човек те звери од жене, рекао је звер гора
 од те жене, рекао је рођени отац тога не-
 срећног детета, рођени брат оног чудовишта
 од матере у Панчеву, и отишао је на Тису.

Тамо се већ дознало, чије су хаљине.
 Сестра од стрица познала их је. Чувар на
 Ћурији чуо је о покладах у прозорје, да
 је нешто тешко с брега у Тису пало. Чуо
 је речи: С Богом, Миланка! па по том:
 Ајао мајко моја! па ништа више. Сестра
 је разредила хаљине као кад их човек обуче,
 шенир, па капут, па чакшире, па чизме,
 те их је обилазила и тужно заневала. Друге
 женске око ње плакале су па и многом је
 човеку суза из ока капнула. Кад је она
 момкова угледала, сестра је заврискала а
 свет се још већма расплакао. Направише
 место да она пуште до хаљина, неки затво-
 рише пут до Тисе, да не би човек у очајању
 у Тису скочио. Та то му је јединац син,
 али овај нечовек долети као грабљива ти-
 чурина каква, у лицу сав загурен, очи
 закрвављене, усне поцлаветниле и запену-
 шиле се, зграби хаљине момкове, па одјури
 с њима кроз народ, који се од чуда ска-
 менио, — Зар те није жао детета твога?
 запиташе сви из гласа. — Каква детета?

Скот је то, да је и одавна! Жалим само што га ономад нисам премлатио!

Који га још моглоше дохватити, пошљуваше га, а неки повикаше: Ухватите ту хијену па у Тису с њоме! Та то је изрод, измет светски!

И да не би полиције, би га светина у Тису бацила.

О, Боже велики, да ли је то отац? Није отац. Кад дете добије другу матер, изгуби првога оца. Лесте, уз мађију је човек отац, али није то онај стари отац, који је уз рођену матер био, то је други, то је другојачији отац. Можда је клеветом и безбожним сумњичењем мађија убила у мужу осећаје очинске. Али све да је отац, као што треба да је, није човек — то је нечовек.

III.

Када сам о покладах изашао са службe бошке, приђе ми отац девојачки. Био је замашљен и невесео. Видим по њему, да није све у реду.

— Шта је од дозволе очеве?

— О господине, маните се тога оца. Није то отац, то је проклетина бошка. Ја сам се договорио са сином му, да данас пре зоре оде на Тису, да тамо однесе и остави све свакидање хаљине своје, те да пукне глас да се он удавио. Мислио сам, да ће га то ражалити и умекшати, па ће се онда, кад чује да му се син није удавио, обрадовати па му опростити и благословити га. Али он чује да му се син удавио, верује гласу томе, иде по хаљине, граби их, па се радује, што му сина међу живима нема. Свет пљује на њега; али он се Бога не боји а људи не стиди. Ево од нашег магистрата сведошце, да је то све истина. Такав одљуд изгубио је права очинска, од такога не треба тражити опроштаја ни благослова. Молим вас, господине, венчајте му сина, тога великог мученика, метните му на главу венац сватовски а скините с ње венац мученички. Венчајте га, не бојте се никогa до Бога.

— Кад је тако, рекох ја, ја се и не бојим. Не знам, каква би то правда била, која би ме и после таког чега осудила. То је бошка управа а Бог није као нева-

љао, подмукао човек, који у један мах и добро и зло чини, даје ти дара, да те само улови њиме. Бог ми није послао помоћ да ме њоме убије него да ме избави из невоље. То је заиста воља бошка — да их ја венчам. Доведите децу, ја ћу их венчати. Кад је Бог са мном, да видим: ко сме против мене.

Девојачки је отац отишао по младенце а ја у цркву да наредим да се спреми, што је пушно за венчање. Све је готово, црквењак с књигом и паломом а татор с венци. Чекам само, да сватови дођу. Седимо у столових па се разговарамо о тим чудноватим сватовима. Чује се већ у цркви глас сватовски, чује се песма и свирка. На један пут престаде једно и друго, но место тога чу се нека узбуна, а из ње нека вика: Стани, бежи, не дај! Изађем на црквена врата а имам шта и видети. Отац момков, кад је дознао да је обманут, дотрчао с коли пред портанска врата, скочио доле па с голим ножем вија сина по порти, довијао га и до цркве. Овај, као негда Краљевић Марко, чува оца да не огрешни душу па бежи око цркве. — Бежи у цркву! чу се глас неки, кад је момак стигао пред отворена црквена врата, и таман он сави да ће у цркву, а отац га стиже и удари ножем на зло место. Син паде на земљу а отац побеже до својих кола, седе на њих и пестаде га. Девојка долети и паде преко крвавога момка ван себе. Однесоше их обоје пријатељској кући уз плач и заевку.

* * *

Сада остављам вама, драге читатељке младе, да жалосну дужност испуните. Како је желео тај несрећни бранилац чисте љубави да га сахране, е тако га ви у мислима вашим сахраните. Обуците се у бело одело, пакитите се ружом и ружарином, позовите све младе и девојке, све момке и младе људе, који свету љубав цене, позовите све милостиве мајке, та он јадан матере нема, па нек туђе за њим кукају и запевају! Позовите све очеве, који срца имају. Та он има оца, али у оца му срца нема, па нек му на гроб кане суза туђег оца, кад не може његовог. Огласите по свему Потисју, нека се искупи све што је срећно у

љубави. Шест момака нек му сандук носе
 на уз сваког нек иде по једна девојка, нека
 над њим држе пребеле пантљике, као бела
 крила лабудова. Та лабуда у сандуку носе.
 Пред сандуком девојка цвећем окићена нека
 носи венац на тањиру, њу нек воде два
 девера млада, о рамену нек им висе де-
 верски пешкири, што но их је даривала
 млада. На сандук метните момков шенир с
 размарином а за сандуком нек воде момкова
 зеленка, покривена шарени ћилими, искићена

свиленим марамима и пауновим перјем за
 уздицом; па, јер Мејрима Омера преживети
 не ће, сахраните их једно до другог, про-
 режите им мртвачке сандуке па им десне
 саставите руке, венчајте их мртве у гро-
 бових. По гробових цвеће засадите, нек
 мирине као њине душе. Ето, тако ви, драге
 читатељке, оправите те жалосне сватове а
 моја приповетка иде да момкова убицу,
 црна му оца, потражи и суду преда.

(Свршиће се).



ВЈЕРИНА ЉУБАВ.

РОМАН И. А. Гончарова

ПО ФРАНЦУСКОЈ ПРЕРАДИ ЕВЖЕНА ГОТИ ПРЕВЕО *Миливој Максимовић.*

ПРВИ ДЕО.

III.

Рајски узе капу и пође у врт. Марта изиде
 такођер, да му покаже цео домазук: и
 своју баптицу, и велики врт, врт за цвеће, на-
 саде, сенице.

— Само у шуму се бојим; ја никад не си-
 лазим с обронка доле у понор, тамо је страшно,
 тајанствено. Кад Вјера дође, она ће вас водити
 онамо доле.

Тај понор беше велика проселина, која ску-
 жаше као граница Малиновке, и која имађаше
 своју легенду. Један кројач из оближње вароши
 сумњаше у верност своје жене; једнога дана је
 ишао потајно за њом и затече је са љубавником
 на дну јаруге. Изван себе од јарости уби прво
 љубавнике па онда и сам паде мртав на њихова
 тела. Од то доба се пронео глас, да самоубица
 устаје ноћу из гроба, где беше сахрањен, — на
 месту самоубиства — и да блуди ноћу по оба-
 лама понора. Од онда су празноверни сељаци
 радије на далеко обилазили око понора, него да
 иду етазом, која је ишла преда њ; отац Рај-
 скога напустио је павиљон, који је пре тога био
 саграђен на том месту и заповедио је да се жи-
 вица, којом беше ограђено његово имање, подигне
 више горе.

Идући упоредо са својом младом сестрицом
 обузе Рајскога неко слатко узбуђење. Пред очима
 имађаше идеал чисте и просте природе. У ње-
 говој се души стваране облик тиха породична
 романа, а уједно осећаше, да роман у неколико

обузима и њега самога, да му је мило, топло у
 души и да га живот око њега чисто привлачи.

— Шта треба више па да човек буде сре-
 љан? размисљаше у себи: знај само зауставити
 се на време и не гледати у далеку будућност.
 Тако би учинио други, да је на мом месту. Све
 је овде удешено за уживање тихе среће — али...
 та срећа није моја!... Очи се привикну, рече
 уздишући — уображење се умори... утисци
 изгледе... плузија пукне, као мехур од сапуна,
 једва разбудивши живце!

У разговору се приближише понору, Марта
 бојажљиво погледа доле и задрхтавши трже се
 натраг. Међу тим Рајски беше бацио поглед на
 Волгу, заборавио беше на све и само гледаше
 непомично њен ток, који се у широким рукавци-
 ма разливаше преко ливада и шума.

Марта стаде уз Рајскога и гледаше равно-
 душно ову слику, па коју се већ одавно била
 привикла.

— Видите оне чамце, где возе посуђе, рече
 му она. И оне кућице доле, како су опкољене
 водом! Тамо живе бурлаци. Ено тамо иза она
 два брежуљка води пут к попадији. Тамо је сад
 Вјера.

Рајски ћуташе; очи му беху управљене увек
 на исто место.

— Шта му је сад, кад не ће ништа да го-
 вори? размисљаше она.

— Хајдемо овамо! рече јој на једаред, ухва-
 тивши је за руку.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

— Ах, не, не, ја се бојим! повиче она дршћући и отимајући се.

— Зар се са мном, твојим братом, бојиш? Зар немаш поверења у мени?

— Имам, али се ипак бојим. Ето Вјера, она се не боји, она сама иде туде на чак и кад се смрдне! Тамо је сахрањен убица, па то њој ипак није ништа.

— А кад бих ти ја рекао: Затвори очи, дај ми руку па хајде, куд те ја водим, би ли онда ишла са мном?

— Бих, али бих са свим полако отворила једно око...

— Па добро, а сад хајд' покушај — затвори очи и дај ми руку, па ћеш видети, како ћу те најљиве свести доле, да не ћеш ни осетити страха.

Она зажмури, по тако, да је ипак могла нешто видети, и тек што је он корачио, она виде, да је пошао доле, а сама да стоји на рубу понора. Задрхта и истрже руку.

— Ни за које благо не ћу, ни по што! говораше она смејући се. Хајдмо натраг, чека нас мајчица... Али куда ћете ви?

Он јој не одговарање. Она се приближи понору, плашљиво погледа доле, где виде, како се гране шуштећи растављају и како се Рајски као по каквим стрмим степеницама нагло спушта у дубину понора.

— Боже, ала је то страшно! рече Марта дршћући и врати се кући.

Рајски се ипак на противну страну јаруге и спусти се путем, који је водио у варош, где је живео његов стари друг Леонтије Козлов.

Леонтије спадаше у ону врсту научењака, који живе у прошлости, који, задубљени у своје књиге, не виде ништа од света и живота, који их окружује. Он је истинском љубављу поштовао све, што је створено према класичким узорима, или што је опомињало на њих. Његов идејал беше, да постане учитељ у којој провинцијалној гимназији, али беше и сувише неодлучан, да ту своју жељу оствари. Ту се нађе Рајски; он подиже све на ноге, професори се заинтересоваше за њега, написаше у Петроград и израдише му место у вароши, где је сам желео. Тамо у завичају му Рајски уз помоћ Татјане Марковне нађе и намести стан — и тада се пресећени Леонтије баци озбиљно на посао.

Касније се оженио. Узео је кћер једног економа, који је у Москви држао грађански панзи-

јонат. К њему одлажаху многи студенти, међу осталима Рајски и Козлов.

Леонтије, чувши да је неко ушао, окрену се и не познајући особу, која је ушла, запита, с ким има част, по чим је Рајски проговорио неколико речи, он му се баци у наручја.

— Жено, Уљинка! Да видиш, ко је дошао! повиче кроз прозор, који је гледао у врт.

Уљинка дотрчи и пољуби се са Рајским.

— Да! Ти ћеш ручати код нас, је ли? запита га Козлов.

— Куд си се ти део! рече Уљинка. Позвати Бориса Павловића да код нас руча! Ви нисте више студенти. Борис Павловић је у Петрограду научно...

— Шта волиш јести? запита Леонтије

— Све! одговори Рајски.

Онда је добро, бићеш сит. Ти не знаш, како ми је мило, што ћеш код мене остати!

Кад се ручак свршио, остадоше Рајски и Козлов сами у трапезарији.

— Кажи ми, молим те: мислиш ли ти тако целог живота живети?

— Да како? Шта могу још желети? запита га с чуђењем Козлов.

— Зар немаш никаквих жеља? Зар те никуда не вуче? Зар ти није тесно у овом оквиру? Зар ти се није досадило, да сваки дан гледаш исте предмете?

— А пита је оно тамо? рече Козлов показујући библијотеку. Зар ми то није доста? Књиге, ђаци... а поред тога и жена... он се засмеја. Шта ми треба више?

— Књиге! Зар је то живот? Старе књиге су свршиле свој посао; али човечанство се увек отима напред; оно тражи да постане боље, да рашчисти појмове, растера маглу, да боље реши друштвено питање, оно се бави политичком економјом... А ти међу тим гледаш у књигу, а не у живот.

Чега нема у књигама, нема ни у животу, или ако има, није потребно! свечано одговори Козлов. Цео програм и друштвеног и приватног живота већ је иза нас: сви обрасци су нам већ дати, само што је нама тешко прихватити те величанствене форме старих народа, као што би нам било тешко наденути њихову војничку опрему, подизати њихове мачеве, буздоване! То је за то, што смо ми својом маштом створили неки нов живот; ето за то не ћу ја

да се мичем из свог угла. Ја не верујем у да-
нашње велике духове...

— По твом мишљењу онда живот је још у
оном добу достигао највећи степен савршенства,
а све ово, што се данас збива, то и није живот?
Зар ти не верујеш у развиће и прогрес?

— Како да не верујем, верујем! Све те ми-
зерије, ситнице, на које се расплињује дух су-
временог човека — нестале! Све су то само
припреме, скуп и смеса још не пречишћеног ма-
теријала. Рука судбине ће све те историјске
мрвице временом сабрати опет у једну масу, и
из те масе ће се ишчаурити опет колосалне фи-
гуре, опет ће започети онај једнолични, рацио-
нални живот, из кога ће у будућности да настане
друга древност. Како не бих веровао у прогрес!
Ми смо изгубили пут, занемарили смо велике
узоре, изгубили многе тајне њихова живота. Наш
главни посао је сад, да нађемо изгубљену стазу
и да тежимо за истом оном врлином, истим са-
вршенством у мишљењу, у науци, у праву, у
наравствености, и — као што ти велиш — у
„општој економији“... За природношћу у врли-
нама — на баш и у пороцима! Подлост, ситнице,
тричарије — све ће то да избледи: човек ће да
се подигне и опет да стане на железне ноге...
Ето тако схваћам ја прогрес!

— Ти си још увек онај стари студент, Ле-
онтије. Увек се још уљубљујеш у стари, пре-
живели живот, а на себе сама не мислиш.

— Исто тако као и ти што без престанка
идеш за идеалима, који нису никад живели. Шта
радиш ти сад? Сећаш ли се твога дела о древној
Русији! То беше нешто! А сад си се на једаред
ухватио сувремена живота, описујеш тај мра-
вњак. Зар је то уметност?... То је новинарека
литература!

— Ти си прави староверац! Страшно си
заостао. Ваља да знаш да су новине — Архи-
медова полуга, која цео свет покреће!

Почело се већ смржавати, кад се Рајски вра-
тио. Марта беше изишла на степенце њему у
суерет.

— А куд сте се ви дели, браца? запита га.
Мајчица се страшно љути на вас!

— Био сам код Леонтија, одговори јој ра-
внодушно.

— Одмах сам мислила; ја сам већ рекла
мајчици, али она ни да чује, не ће ни с Титом
Никонићем да говори. Ту је и Полина Карповна,
дошла да вас види. Хајдете унутра, да примите

своје од мајчице! — Ви се бојите, је л' те? Срце
вам јако куца?

Рајски се смешио.

— Она се јако ерди! Спремили смо били
тако леп ручак!

— На, то ће бити добро и за вечеру.

— Заиста? Ви ћете вечерати? Мајчице, мај-
чице! викаше радосно улазећи у собу. Браца се
вратио. Обећао је да ће вечерати!

Рајски уђе унутра и затекне две личности
из вароши. Једно беше Тит Никонић Ватутин,
стари домаћи пријатељ, који му приђе и загрли
га; друго беше дама од својих тридесет и пет
година, Полина Карповна Крицка, која, ма да
беше већ у годинама, беше обучена у хаљину
од муслина и јако деколтована. Рајски јој се
хладно поклонил. Татјана Марковна сећаше намр-
гођена и не хтеде ни погледати свог унука.

— Но, хвала Богу, сад сте наш. Мислите
ли се дуго бавити овде? рече му Тит Никонић.

— О, зацело ћете остати цело лето код нас!
опaziће Крицка. Овде је тако лепа природа, чист
ваздух! На колико се њих интересују за вас!...

Он је погледа са стране, и не рече ни речи.

— Сећате ли се ви мене?

— Бога ми... извините... заборавио сам...

— А видите, ја се сећам да сам вас већ
видела овде, при вашем поласку у лицеј, али у
престоници сви утисци брзо изиђу из памети!
рече она сетно.

— Како вам је лепо путно одело, рече за тим
наметљиво га гледајући.

— Гле, заиста, ја сам још у путничком оде-
лу, рече Рајски. — Требало би повадити из че-
модана све одело и рубље... Треба звати Јегора

Јегор уђе унутра, и Рајски му пружи кључе-
чеве од чемодана.

— Извади све из њега и остави у мојој
соби. Донео сам за вас, мајчице, и за сестрице
неке маленкости за успомену, треба их донети
овамо.

— Видиш, сетио ме се! радосно рече Татјана,
седајући до њега, умилостивљена овом пажњом.

— Да кога ћу се сећати, ако не вас? Ја
немам никога на свету осим вас, мајчице.

Дође већ време да се иде; Ватутин и го-
спођа Крицка се почеше спремати, да иду кући.
Она се тужаше како сад мора да иде сама, јер
није рекла да ко год од куће дође по њу, у
нади, да ће је ко год одавде отпратити, и по

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

гледаше при том на Рајскога. На велики јед Та-
тјане Марковне понуди се галантни Тит Никонић,
да је отпрати.

— Јегор би је већ отпратио, прошапута
јетко: — могла је остати и код куће — нико је
није звао овамо!

(Наставиће се).

ПОУКА.

У ЛАТИНИМА.

Пријатељу Милану Савићу

На мору, 1. септембра 1891.

Да красно ли је море било, кад сам
јутрос у седам сата улазио на ита-
лијански пароброд „Napoli“, с којим
имаћаш да пребродим јадранско море
од Задра до Јакина! Диван дан. Сун-
це било већ читаво коњше над Велебитом
одкочило, па своје пламене зраке издашно
по мору тицало, а морска се површина од
свјежа сјеверо-западног вјетрића лагано на-
бирала, блистајућ се и прелијевајућ под
оном огњеном кином, као стопљени челик.
Ма да ми је „вјечита варош“, као давно
жуђена и јасно опредијељена мета, пред
очима лебђела, омет не могах на што, а
да се у овај мах тебе не сјетим, честити
пријатељу, који се у својим красним „Мле-
тачким утисцима“ овој нашој сињој пу-
чини толико дивини. Промисли само: осам
сата непрекидна пута, међ' небом и водом,
а са *мајстралом* који те у бок шиба, по-
дижући валове као бријегове: право бај-
ронско уживање! Пред тим величанственим
призором заборавља човјек све своје си-
ћушне невоље, па занесен посматра како
лађа кљуном бистро модрило сијече и како
морске тнице, цијукајући, око једрила об-
лијећу. Слани га морски ваздух међу тим
пријатно у поздравима галиче, а пуне се
груди надимљу и дакћу, као год пара у
котлици.

Е па и мени је, брале, тај дивни при-
зор, ма да сам му се још из дјетинства
навикао, у велике годно; особито прва два
сата путовања, док се наиме провукосмо
и за собом остависмо китњасте острвиће,
што се сирам бијелог Задра стеру и пу-
тнику у даљини пред очима таласају, као

галебова гнијезда у олуји. Ал' у неко до-
ба поче лађа да се и сувшне врпољи —
а то ми никако не може годити. Ја волим
море, али га волим, као што се млад и
ватрен коњик воли: док на њему поуздано
сједиш, ти му радо прантани, што се кат-
кад под тобом самовољно првица; али кад
пестанко стане да се бијесно прошиње,
а ти једва чекаш, да се врага курталинеш.
Сјеверо-западни је вјетар на мору, до
душе, врло поуздан вјетар; дува плахо,
али редовито; ма колико се под њим море
комешало, оно се с њега не ће никада раз-
гњевити до олује. Ну, то је у теорији све
добро и лијепо; али кад се лађин кров
пода мном колеба, ја већ не волим да по
њему шећем. Желудац је, истинабог, још
чврст; свијест је још бистра; ал' ја омет
хитам, да се доченам кабине. Тамо ћу бар,
у одеудином часу, паћи уточиништа у кре-
вету. Не дође ли до тога, а ја ћу барем
да се комотно испружим на диван и —
расклопим Бедекера.

Тако сам и овај пут урадио. Негдје
у по' пута, шљегох у кабину, па се из
ње не макох, догод кроз округласто окап-
це над креветом не угледах пред собом
суре литице јакинских бридија. По' сата
кашње ченао сам већ италијанску земљу.

У Јакинџу.

Зарекао сам се: не ћу археолозима
да занат грабим; не ћу да уз пут старин-
ске натписе скидам, и што год уочим,
одмах навалице и опишујем. Гледаћу да
ошнем што ме највећма заинјело буде;
биљежићу своје осјећаје само онда, кад их
збиља осјећао будем, и то онако, како их

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА



www.unilib.rs

на мјесту осјетим. То се разумије, да ћу на тај начин многу знамениту ствар муком мимоићи, али ја и не идем за тијем, да „ручну књигу“ за путнике саставим, него бих просто рад био, да овдје своје најживље утиске побилежим. Које је до ситнијех описивања и практичних података, ено му разнијех штампанијех „калауза“: у њима ће наћи што му год срце жели, па чак и то, како у којој прилици треба да се „естетски расположи“. Господа цицерони постарали су се у својој очинској бризи, и за „конфорат“ и за „естетско уживање“ својих муштерија.

Немој дакле од мене захтијевати, да ти кажем, какав изгледа Јакин. Ја за тај посао не осјећам ама баш ни најмањег нагона. Па опет је варош доста живописна! Кад је пароброд у луку ушао, напала нас је читава ескадра малих чупића разне боје и калуна. То су најмовне шајнице, с којима се путници на крај превозе; јер у Јакину — ствар чудна — пароброди још уз крај не пристају. Искрцасмо се тачно у пет сата; бисмо и прије, али нас задржа на лађи досадно прметање пртљага. Ова бивша панинска варош као да је сачувала своје старе фискалне обичаје; врло поштовани краљевски жбири сасма подозриво на нас гледе: биће ваљда с тога, што с оне стране мора долазимо: ти људи немају ни појма о нашим „сојузничким“ одношајима.

Уђимо у град и прошећајмо се кроз главну улицу: *Corso Vittorio Emanuele*. На њој је доста живахно, али се у грађевинском погледу једва чиме одикује. Све је едно; продужимо шетњу до „Кавурова трга“, гдје ћемо наћи на споменик овог великог дипломата и државника; отоле се отиснимо и малко даље, до тако зване „Трговачке Вијећнице“ (*Loggia dei Mercanti*), коју је 1459. год. саградио наш земљак, мајстор Ђорђе Шибеничанин. Врло красива зграда. Вриједно би било и у саборну цркву завирити, па и под Трајанов славолук, што се на пристаништу издиже, једном проћи; али је за ту умјетничку екскурсију већ касно.

Непосредни воз пут Рима полази тачно у једанаест сата, а ја морам пред полазак и да штогод очебрнем. Гостионица „*Al Picchio*“, коју нам Бедекер живо препоручује, налази се срећом на два корака. Хајдемо да обједујемо.

Из Јакина кренули смо у 11 сата и 15 часова. Заборавио сам ти рећи, е са мном путује један млад Задранин, свршен правник, којему је ово први пут те у класичну италијанску земљу ступа. Обојица жалимо, што нас густа помрчина лишавала дивног призора китњасте Умбрије, куда ће жељезница проћи. Али се опет тјешимо мишљу, е ће нам дан осванути у околици Рима, гдје бисмо имали стићи у седам сата у јутру. Том слатком мисли у срцу, умињемо се из петнијех жила, не би ли који часак тренули; али су живци одвећ раздражени: пусти сан никако да нам се на очи спусти. Тако нас и зора затече. У неко доба трже нас, не ћу да кажем иза сна, ама из дријемежа, кондуктеров поклич: *Монтеротондо!* То је пошљедња станица пред Вјечитом Вароши. С тим је мјестанцем славна успомена скопчана; 12-ог октобра 1867. године освојио га је Гарибалди на јуриш, војујући против свијетовне панинске власти; а на два километра одатле налази се чувено сеоце *Ментана*, гдје су 3-ћег новембра исте године Гарибалдијеви добровољци, након очајничке борбе, јуначки подлегли Наполеоновој солдатији и панинскијем најамницима. Част и вјечна слава витенкијем борцима за слободу, ал' се наше мисли сада другијем правцем залијећу. Муњевитом брзином јури жељезница у правцу старог *Солтог друма* (*Via Salaria*). На шест километара од Рима, мимолазимо ријеку „*Aniene*“, која се ту у Тибар слијева, и одмах за тим указују нам се на лијево сабијска и албанска брдија, а с десне стране големо кубе Светога Петра. Срце нам све јаче бије, како се год великом граду примичемо; локомотива цинти већ, да нас лијено заглаши: хвала свевишњем Богу, ево нас на римској станици!

(Наставиће се).

Марко Цар.



УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

ЕНЕРГИЈА.

(Наставак).

5. Из досадањег смо видели, да енергије може бити у главном две врсте:

а.) која се добије, кад се тело креће; то је кинетична или актујелна енергија, животна снага, а дају јој и друга имена, и

б.) која се добије, кад тело заузме згодно место; то је потенцијална или мирна енергија, панон, а има и других имена.

Кинетична енергија допета ради и ми имамо резултата тој радњи а потенцијална тек може да ради и у згодној ће прилици и прорадити.

Али на овоме не може никако остати. Ма да је у опште две врсте енергије, ипак морамо рећи, да је енергије врло много врста, но све се своде мање више у оне две врсте.

Кинетичне енергије има даље две и то спољашње и унутрашње.

Спољашња је онде, где делићи тела и сама тела прелазе путеве, који се виде и које можемо мерити. Ту имамо енергију у баченога тела, енергију у планета, у гвозденим колима, у текућој води, у ветру.

Унутрашња кинетична енергија онде је, где се кретање делића не види. Ту је енергија у делићима разних тела као и у делићима етра, а која се јавља као топлота, светлост, хемијско еродство, електризам.

Топлота постаје кретањем које делића у телу које делића тела и етра међу њима; зрачна топлота долази од таласнога кретања етрова, исто тако и светлост па и електризам, само су таласи друкчији и не таласају се једнако брзо.

И потенцијалне енергије има две врсте: једна је у тела, код којих видимо, како једно на сирам другог стоји: то је спољашња потенцијална енергија; а друга је у делићима, где не видимо, како стоје међу собом, то је унутрашња потенцијална енергија.

За спољашњу потенцијалну енергију били би примери: камен на кући, снег на брегу, вода

где год у висини. За унутрашњу потенцијалну енергију имамо примера у статичном електрицитету, у магнетизму, у баруту, у динамиту, у бурном облаку.

После овога набрајаћемо неке енергије у обе наведене врсте:

У кинетичну енергију долази: енергија, која се добије, кад се креће какво тело и кретање ово можемо оком видети; ту је енергија од покретнога ваздуха или воде, од избачене кугле из пушке; енергија у шеталице, у точка, што се окреће; енергија таласнога кретања у опште а поименце енергија звучних таласа; даље имамо енергију, која се добије, кад се крећу делићи у



Камен миропомазања.

тела и кретање ово не можемо да видимо а делићи могу бити или молекули или атоми; ту је енергија од кретања етера, од електричне струје; енергија од светлих и топлих зрака; енергија од кретања топлоте;

у потенцијалној енергији имамо: енергију видљивих маса, која се показује као тежа и гравитација; енергија у подигнутом терету или у води, што хоће да пада; енергија од еластичности, од стиснутога ваздушного тела; енергија од кохезије, адхезије и агрегатнога стања; енергија

у атома, који су одељени а привлаче се; исто тако енергија одељених молекула; енергија у гору; енергија у праскавим телима; енергија у магнетнога и електричнога напона, и т. д.

Навели смо истина неке енергије, али је то тако мало, да је то тек неки део од многих. Шта више не да се ни права разлика попући између ове две врсте енергије. У неким приликама не знамо скоро рећи ни каква је енергија. Тако смо навели, да је енергија у затворена ваздуха потенцијална и долази отуд, што се делићи ваздушни одбијају и што хоће да се разиђу. Ово и погледа тако, но, ако узмемо по новој кинетичној теорији за ваздушна тела, да се делићи затворенога ваздуха непрестано крећу, мичу, гibaју, па да притисак њихов долази од удараца ваздушних делића, онда то није потенцијална енергија но кинетична. Има и других таквих примера. Уз то једна врста енергије лако пређе у другу, па чисто не осетимо; једна енергија у једној врсти пређе и у другу у тој истој врсти. Енергије су врло несталне, само путују, ели-тају се.

Кад се добро промисли, све су енергије ки-

нетичне енергије или бар прелазе свагда у тако.

Ево лопта на кући потенцијалне је енергије, а почне ли падати, таки је енергије кинетичне као и онда, кад се пење горе. Барут и динамит су потенцијално кинетични и чим баце куглу, имамо кинетичну енергију.

Навијен сат у цепу, затегнуто перо — потенцијално је енергично, али та енергија прелази у кинетичну, чим сат почне ићи, јер креће то-чкове; навучен сат на зиду потенцијалне је енергије, јер терет је на некој висини; чим га пак кренемо, енергија је кинетична. Баш и сама шеталица даје вам и једну и другу енергију: кад је шеталица усправљена, кинетична јој је енергија највећа, јер јој је брзина највећа; што се шеталица више диже, кинетична енергија опада, јер и брзина опада, а кад је шеталица највише, нема кинетичне енергије, јер нема у шеталици ни брзине, међу тим баш у овом највишем положају је потенцијална енергија највећа, јер је шеталица највише над површином земљином; чим се шеталица почне спуштати, добија све брзину, кинетична енергија расте но потенцијална опада, — и тако то бива непрестано, наизменце.

(Наставиће се).

Ст. Милованов.



СУВРЕМЕНА ПИТАЊА.

I.

ЗАДАТАК КЊИЖЕВНОГ ЛИСТА.

(Свршетак).

Овај први начин његовања укуса и пјесничкога смисла непосредан је те је с тога и најуспјешнији, али није једини. Први одјељак за пјесништво треба да попуњава и удубљава други одјељак за поуку. Али не мислим, да ту треба да се читалац поучава свачему на свијету, јер би то био сувише оштри задатак за књижеван лист. Он се мора ограничити на оно поље, којему је и намијењен. У другом одјељку дакле долазе чланци, који ће научне добитке у естетици, књижевности особито српској прерађивати за ширу публику. У том одјељку треба да се расправља и

бистри о задатку пјесништва, о његову утјецају на човјека, о појединим врстама пјесништва, о правцима и струјама у књижевности, о појединим одсјецима, струјама, правцима, школама у српској књижевности, о српским пјесницима пређаних времена и њиховим дјелима, о одношају и паралелама српске књижевности према словенским и сусједним; ту би се могло згодно пријећи и на одсјеке и пјеснике словенских и страних књижевности, али тако, да имају ма какве свезе са нашим приликама и нашом књижевношћу. Чланци треба да су написани лако и занимљиво, али опет

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

www.unib.rs

не повrhno и никада da не иду суврше у ситнице и појединости него да се држе неке опћине.* Од велике знаменитости је и ово: чланци нека су свагда од сувременог интереса т. ј. нека се надовезују на онаке представе, које ће непосредно пробудити у читаоцу занимање. Шта вриједи, ако се лист шаблонски пуни мртвом масом, коју читалац не ће ни погледати? Сваки час се деси прилика, да се у јавности потегне неко књижевно питање, неко пјесничко дјело, прослава каког књижевника те о том донесу биљешке и дневни политички листови. Публика читајући те биљешке и нехотично се заинтересује за њихов приједмет. Књижеван лист треба да је одмах ту при руци, да у згодном тренутку да читаоцима обавјештаја о том.

По потреби имао би мјеста у књижевном листу и одјељак за вјештину, у који би долазили реферати о позоришним представама, бесједама, концертима, сликарским изложбама и другим сличним догађајима.

На крају би дошао јоште одјељак за српску књижевност. И овому дијелу требало би обратити особиту бригу, јер он треба да је ни мање ни више него потпуна слика онога, што бива у данашњој књижевности. Као што политичан лист треба да јави својим читачима што прије, што тачније, ако је могуће и што опширније о свем, што се збива у народу а тиче се политике и друштва — тако исто треба књижеван лист, чим угледа свијет која књига, одмах да јави то својим читаоцима. У сваком броју треба да се објаве све књиге, које изађу те недјеље и то са библијографском тачношћу, да такав пријеглед може послужити као поуздана грађа за библијографију. Но лист не би вршио своју задаћу потпуно, кад би књиге само просто објављивао. Он треба да посредује између писана (издавача) и публике будући интерес овијех према сваком дјелу од ври-

једности. То се чини рефератима, које не треба мијешати са оцјенама. Реферату (рецимо српски приказ) је задатак, да што прије, (чим дјело изађе) не оцијени вриједност књиге (то се и не може учинити за кратко вријеме) него да упозна читаоца са садржином и намјером кој тако да читалац зна с ким има посла. Приказивач само у опће назначује, да ли дјело има вриједности или не, да би читалац знао, како да се влада према њему, хоће ли га читати или не. Уредник свакојачко треба да има толико укуса и знања, да може на први поглед видјети шта дјело вриједи, како стоји оно према осталим дјелима те врсте, да ли је оно напредак или назадак. Ну лако се може ко преварити мислећи, да је приказиваче лак посао. У нашим листовима често се на жалост могу читати реферати — гомила рјечи, која би се могла изрећи о сваком дјелу, тако су без значаја. Све показује да приказивач тијех дјела или није ни читао или да о њима не умије рећи баш ништа наметно. Наравно да од таквијех приказа ништа не дознаје човек о дјелу и жали Бог оне хартије. Приказ нам мора дати јасну слику о дјелу, као што путни лист описује личност својега власника, да би га свако по опису познао. Језик је у приказу одмјерен, кратак али значајан.

Кад тако приказ заинтересује читаоце те они купе књигу, прочитају је и стеку неки суд о њој, онда би, особито ако је ствар већа и заплетенија, јачачно жељели да чују, а и корист књижевности захтијева, да се зна, шта мисле о њој струковни људи. То ће дознати из оцјене (критике). Оцијенити се не може ни која ствар а да се не пронакне у њену битност. Оцјена дакле треба да анализује садржину или резултате дјела, да све одмјери потајко и напокон на основу свега тога без дирања у личности, без разметања (као код нас што бива), стварно али одлучно да изрече свој суд о дјелу. И оцјене наше страдају од опширности, много ријечи и то стога што оцјењивач прелази често на приједмете, који не стоје у допичној вези са задатком, или што оцјењивач нема никакога суда о својем задатку па хоће тај

* Према том мртво, необрађено градиво, расправљање суврше специјалних питања и из књижевности а камо ли из другијех наука са навођењем свакојачијех научних цитата на гуђим језицима, немају мјеста у оваком листу. Ако су такве расправе добре, хвала Богу имамо двије Академије, ако нијесу зар да се „на мала врата“ увлаче у књижевност?

недостатак да покрије лијешим ријечима. А шта то све врједи? Ко има од тога користи? Добра оцјена доказујући неоспованост каквијех судова показује и како треба да је, или гледа да добар суд подупре још каквијем доказима. Тако радећи може она да баца са свијем нову свјетлост на дјело, да га допуни, да га боље утврди. Така критика би набрзо освојила књижевност, јер читалац већ по нагону осјећа и слуша правилно мишљење и темељито суђење. И онда бисмо се могли надати, да ће критика узети врховну управу књижевнога царства, гдје се сада размеће и бацкари самозванца: књижарска спекулација.

Као што политичан лист има своје уводне чланке, у којима се баца поглед на савремене политичке прилике, у којима се растркани догађаји доводе у узрочну свезу, осветљују се прошлосту па се онда из њих изводи пошљедица за будућност — тако би и у одјелку за књижевност требало од времена па врјеме да се појављују чланци, у којима би се претресала дневна и савремена књижевност. Ту би требало упознавати читаоце са новим књижевницима и њиховим дјелима, употребљавајући за то свагда zgodну прилику. Ту би се расправљале све потребе књижевне, износили би се мисли о напретку књижевности, оцјењивале би се струје, огрнци, врсте савремене књижевности.

Напокон требало би у овом одјелку да се одржава свестрана свеза са осталим листовима, часописима и књижевним друштвима, јављајући свагда о знаменитијим појавима у њима. Тако би се сачувала од забити свака боља приповијест или расправа, која се појави у ступцима политичких листова. С тога мјеста скретала би се пажња читаочева на све стране по српској књижевности те би се одржавало неко јединство међу нашим листовима. Тијем би се и опет будио у читаоцу интерес према књижевности и упућивао би се укусу његов к лијеноме, а то истакоемо као највећи задатак књижевнога листа.

Нарочиту пажњу треба књижеван лист да поклати и облику и језику. У свијем чланцима треба да је стил гибак и углађен, језик правилан, реченица непо-

грешна. Требало би већ једном стати на главу оном злом обичају, да је нашим књижевницима језик и стил пошљедња ствар. Гријешни се о најобичнија граматична правила, синтакса се немилнице обасина ружним нијемитинама, кују се којекаке накараде. Књижеван лист треба високо да уздигне достојанство књижевнога језика. Да не пушта на своја њедра ни једнога чланка, којему језик није чист као суза и у облицима и у реченици. По кашто у одјељењу за књижевност треба да се појављују популарни чланци о књижевном језику, који свагда имају пред очима непосредне потребе. Вукова и Даничићева дјела су огромне ризнице неоцијењена блага, нема ко само да га у zgodном облику растурује. Тај недостатак треба да подмирује књижеван лист.

Све ово разлагање може се свести у кратко на ова практична правила: Уреднику је светиња корист књижевности, буђење интереса и његовање укуса у читаоцима. Ништа не може ући у лист, што је ма и равнодушно према овом а камо ли противно. Сваки редак треба да има своје оправдање и ништа да није сувишно. А све да се износи лијеним језиком и углађеним стилем.

— Ма Бог те видио, човече, камо ти људи, који ће обратити пажњу свакој ситници? А друго знаш, како су завезани шагови наших издавача кад треба наградити књижевника, знаш добро да неће ништа да метну на коцку а овамо очекују свагда велику корист? Па ко може утјецати на тако разноврене укусе, ко ће одољети у борби за тако идејално начело са листовима, који само том укусу угађају? Камо ти толико спремних људи (баи да их и можеш наградити) да све ураде како треба? — Тако и још којешта друго може ме заштити који обазрив читалац овијех редака.

На то му ја одговарам ово:

— Етика (не обазирјући се на сваковрсност дјела људских), поставља идејална начела своја: врлине као узоре дјелима људским. Ко може све врлине у себи сје-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

www.unib.rs

дешти, да буде потпуно моралан човјек? Ко им се може само и приближити? Па ипак и сама тежња, да се приближимо тијем идејалима, има вриједност у нашим очима. Ја сам се трудио да покажем идејал књижевнога листа. Кад неку ствар у *Новом Саду* на Стјепанъ дан 1891.

човјек почне, треба да има сврху пред очима и да зна начин, како ће доћи до ње па ће посао много лакше одицати. Треба тежити и овдје том идејалу а увјерен сам, да ће и та тежња имати вриједност у очима разумника.

Тух. Остојућ.

К О В Ч Е Ж И Њ

КЊИЖЕВНИ ПРИКАЗИ.

Босанска Вила. Будућа година као да ће бити не-обично живахна у књижевности. „Босанска Вила“ у Сарајеву на почетку своје седме године полијеће новом снагом. У позиву на претплату од 12. дец. 1891. год. јавља нам уредник Никола Т. Кашиковић, Сарајлија, да ће се оставити учитељевања и да ће сву своју снагу уложити у уређивање „Б. В.“, којој међу свијем српским листовима ријетка срећа у дио паде, да има 1000 претплатника. Сјем тога лист ће излазити трипут у мјесецу (10., 20. и 30. дана) али цијена ће му остати стара (4 фор. год.) Све ове новине нас веселе, јер знамо, да „Б. В.“ лијепо и свјесно чини своју потешку дужност у Босни и Херцеговини, гдје се нашој народној просвјети баш не угађа много, па се тврдо уздамо, да ће у новим повољнијим приликама моћи то чинити још и боље, те ће се моћи од сад мјерити и садржина са добром вољом и одушевљењем за народ. Препоручујући „Б. В.“ најтоплије напомињемо овом приликом њешто, по нашем мишљењу, веома вриједно. „Б. В.“ је у крају нашега народа, гдје је традиционална књижевност јоште у најбољем жеку. „Б. В.“ је тој књижевности и до сад обрађала велику пажњу (то јој радо признајемо) али знаменитост ствари би захтијевала, да се тај посао предузме по неком смисљеном распореду. Уредник би могао веома лако организовати од учитеља и свећеника као неку дружину, која би у народу прибирала пјесме, приповијести, помјесне бајке, загонетке, обичаје, пословице, ријечи и све што овамо иде, а не само да чека, ако који случајно сам то учини. Такијем скупљачима требало би дати и упутство, како да се тај не баш лаки посао ради како треба. Тако мислимо да би вриједност „Б. В.“ веома скочила. — 1. бројем је уредник потврдио своје обећање. Ту нађосмо поуздана имена: Змаја, Матавуља, Вл. М. Јовановића, Нуше, дон Ивана Стојановића (поздравље овом честитом Србину католику!). „Б. В.“ нам се овијем бројем приказује у *потпуном смислу као књижевни лист*. Нека и у будуће има вазда само тај идејал пред очима. Морамо се одазвати овој биљешци о „Стражилову“. Сувише је уображена она „дирнутош“ ради тобожње неслоге у књижевности „браће Војвођана“. Старина „Јавора“, на коју се „Б. В.“ позива, није баш јак правни основ његову живљењу. Зар „Б. В.“ не опакаше, да врепоћа тога листа из године у годину долажане у обратан одношај са старином својом? Власништво Змајево пак бјеше само звучна вињета. А друго, зар је то несрећа, да једно коло књижевника, које се не слаже са правцем

његога листа (био он ма чји), хоће другијем листом да оживотвори своје књижевне идејале? Зар то није баш срећа? Ето толикијех књижевности, које имају и по више књижевних листова него ми. Зато мислимо, да је „Б. В.“ у овој ствари мало истрчала. Више умјерености бисмо очекивали. Треба мало причекати па онда судити. Доста бјеше већ празних ријечи.

Т. О.

Нови Требевић. Велики српски илустровани календар у Босни и Херцеговини за годину преступну 1892. која има 366 дана. Година прва. Уредио *Никола Т. Кашиковић, Сарајлија*. Издање и штампа прве српске штампарије Ристе Ј. Савића у Сарајеву. — Прва тек година па већ тако богат, тако достојан сваке препоруке. Уредник „Босанске Виле“ јесте вредан и подузетан човек, али да ће моћи прибрати толико првих књижевних снага наших те склопити — нема то овамо ни онамо — него баш најбољи календар српски, каква још није било, то чисто човек не би веровао, да нема одиста пред собом ту красну књигу. Евала Кашиковићу! Био је то труд голем. Знамо ми то, шта значи задобити или што по рекли аквирирати те чисте силом перо тупнути у руке старим нашим јунацима од мегдана, који се свога века навојевали па би сад — са свим је и право најпосле — ради мало и рахат да проживе и мирно из прикрајка да мотре, шта ли ће и како ли ће „новајлије“. Па такве је старе јуначине умео да загреје Кашиковић те му календар украсише, доста већ именима, а камо ли тек робом, што рекли трговци: прима. Уз те старе јуначине, уз Змаја, уз Љубу Ненадовића, уз М. Ђ. Милићевића, ухватили се и они не са свим већ стари, но тек ипак постарији борци, као што је Нићифор Дучић, др В. Бакић, др. Батут, Степа Миловановић од младог прираптаја два по избор јунака: Вл. М. Јовановић и презименак му Љуба и још неки, којима ће се такође моћи подичити српска књига, ако наставе радити тако вољно и вредно, као до сад. Ликови у „Новом Требевићу“, и нови, којих је већина, и стари приказују заслужне Србе и од туђег света лице једно, које нам је мило, као да ју је српска мајка одојила. Па су ликови ти смисљено распоређени, а исто тако и слике, којих је пуно а све саме слике, које годе Србинову око. Једном речи, ко хоће лених ствари да се нагледа и лених ствари да се начита, нека набави тај календар. Штета је не имати га.

Г.

Алмасија. Приповетка из живота босанских бегова. Написао *Ризван-бег Кулиновић*. Београд. Штампано у штампарији „код просвете“ 1892. — Ништа ваљедно, ништа особито, но ипак се даје лепо дочитати до краја па уме

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

на неких мјестих баш и да заинтересује, ма да је приказивање некако сувопарно, хроникално па богме и то недовољно. Цело је автобиографија Хришћанце каспитале милокренској Туркинићи, патристској јунакињи. Има да богме забрањене дубави и тајних састанака, па круних окршаја, док најпосле не дође до двоје сватова, до два срећна пара. Једно је патристско јунакиња и њен „дешер Јован“, у којем упознајемо и неког вајног песника, а друго је приповедачица и њен брат — но за чудо у него мах и син њене бабе, материне матери (стр. 1.) — који се после, са свим на крају приповетке, ницаури, да јој је „само побратим“. Ко је баш доколати те му је до забаве, може ову приповетку прочитати, да се не каже. Ко пак тражи нешто и песнички дело те је рад тога да се нажива, тај ће то у „Алмастији“ заман тражити. Књизи је цена 60 пара динарских.

Г.

Српске нар. pjesme слијенца Рада Рапајића, *сјерно побиљежио и за штампачу приредио Манојло Кордунац.* — Нови Сад, Издање и штампач А. Најевића, цијена 80 новчића. — У пошљедње доба више њих је прионуло око скупљања српских умотворина. Ко не зна ништа друго цвати, он купи умотворине — право или криво, штампане или нештампане. Тако ти је данашња „Босанска Вила“ и бивша „Нова Зета“ увијек пуна умотворина. Скупљача има, а уредници примају — па врло лијепо. Признајем, да је лијепо и племенито купити ово народно благо, и не дати, да се други користе њиме, само па жалост умотворине данас не ваљају. Или су варијанте старијих Вуковићех, Петровићевих, Красићевих и т. д. или су изопачене, јер их сваки скупљач глати по својој калуци. То је, што умотворине ниј-су данас као прије. Сваки скупљач мора билежити како чује из уста гусларевих и треба да гледа, да у своју збирку не пушта варијанте ни pjesme, које су прије ма ће било штампане. Сад ево пред нама нове зборке младога скупљача г. Кордунаца. Што мало прије рекох, то и за ову књигу вриједи. Г. Кордунац је истина сјерно побиљежио, али је сушине варијаната пустио. Књига је лијепи издања, само скупа. Највише је животиње Раде Рапајића, и г. Кордунац је врло добро учинио, што ово није заборавио, као други скупљачи. Да није толико варијаната у збирци Кордунацској, била би књига до душе мања али жешћа а и јефтинија те би била двоеструка корист. Но при свем том препоручујемо ову збирку српском читалачком свету.

— Ђ.

Породица. Лист за родитеље. Година I. Број 1. Уредник К. Петровић, писар министарства народне приредне. Уреднички одбор: Н. Р. Поповић, К. Петровић, Ђ. С. Којић и Јов. Н. Јовановић. — Тај лист, који је од ове године почео излазити у Београду, „има да изврши два задатка: први је, да заближи родитеље с децом т. ј. да им обрати што већу пажњу на неговање своје деце; други је, да доведе у што тежњу везу кућу са школом“. У тој депој намери доноси први број „Породице“ један чланак из фанзичког васпитања — „Да ли треба повијати децу?“ — једин из интелектуалног васпитања — „Први утисци деци“ — из онда има под рубриком „Кућа и школа“ пишемо једно, у којем се препоручује, да се деца ни у игри ни забави не оставе самој себи но да увек неко буде уз њих, да води надзор и да их упућује на добро. Пишемо се то завршује напоменом, да „од родитељске дужности зависи сва срећа подмлатка“. Биће свакако од валања пр-

теша те дужности. Долази за тим под рубриком „Опште поуке“ „нешто о предохрану против дифтерије“ од дра Е. М. па онда има доста бележака, нешто за оне, којима је „Породица“ намењена, за родитеље, а нешто и за оне, којима није намењена, за децу. — „Породица“ ће излазити дваред месечно а годишња ће јој цена бити за нас овде 3 форинта.

Г.

Књиге „Матице Хрватске.“ Мора човјеку пуцати срце у грудима, кад види ову красну гомилу књига, која лијепо показује шта може учинити воља и складно удешен рад. Управо не зато што их види, него што му се само од себе намеће да пореди с тијем рад наше Матице. У нас има и средетана а јамачно би било и снага доста, па едје зашине? Појава књига „Матице Хрватске“ сваке године треба да нас жаене, да испитамо узроке неплодности наше Матице, да загледамо у кошицу, нема ли можда сушине трутова, или како туђице разносе мед, или је од чега год ободела, па да се тому за времена лијека нађе. Узалуд је наше вјечито оружанје, соколене и заномагање — рад и бјебује а ријечи су ријечи.

1.) *Иван Левашић, Slike iz Bosne*, свезак 135—136 „Забавне књижице“ М. Хрв. Цикуда да се макнемо од слика! Зашто ваши приповедачи не пуште мало дубље жле својег умотвора у живот, не асвенују га на широј основи, не предузму више стрљивости, која је потребна сваком умјетнику па би се те слике валада већ једном развиде у поведу и романе. Као „slike“ могу задовољити. Писац их је заграбио из неначета извора, из живота босанских мухамедоваца. Као што је тај живот прије краткога времена показао у народном пјесинштву неки занимљив огранак наших умотворина, тако нема сумње, да тај особени тип српскога живота са својим на пола словенским па пола турским особинама, са својим посебним самосвојим и јасно обиљеженим пртима и обичајима, са својим аристократским поноситим и плебејским лукавим карактерима и разгранатим одношајима, има будућности у нашој епској појсваји. У многима од ових слика онска се похвалила тенденција, да се разновјерна браћа у Босни измире међу собом, али се у том без оправдања много полаже на католициштво и хрватство (зар у Босни?). Шта више хрватски провинцизам допире и до Скидра и Бара: *Premda se Gjat kao rođjeni Bratani osjećao „Hrvatom“ i katolikom, kao većinom stanovnici u Albaniji i gradu Baru i okolini* (стр. 51.). Ово само за примјер без коментара. Поред занимљива причања пријатно дупа Србина читаоца једар, красан језик, који је тек во гдје гдје проширан хрватским (загребачким) цвијећем. Така и, пр. *velika ležišta, pro vidjena lakim ja-stucima, od Pavla 3. nad. j. Pavu (mj. Pavlu), graem (mj. proem), nešto silna; ormarci providjen staklom; premda brojilo (! zihlte man?) Selim agu, medju bogatije age; pred vezirski konak postavilo (!) kavaze; a po mektebima dijelilo djeci halvu; a dorat stize do mete, gdje ga sustavilo, sobom i sobetom pokrilo* (ово су за српско ухо страховите конструкције); у perf. се без оправдања изоставља помоћни глагол; у придеву прошае, врем. глагола V. прете сажимају се пошљедња два гласника, али не свјгда: *svdes uzimao i klanjao; па sami (mj. samo)* и т. д. — Одузев све ово, могу се оне „Slike iz Bosne“ препоручити за читање а можемо се и научити на негативном примјеру, како треба шприти српску мисао у Босни и лијепом књижевништу.

Т. О.

Мату Бишпама „Матице Хрватске“ за годину 1891. јесу и: „Срте о магнетизму и електрицитету“, написао Отви Кучера. Ове „Срте“ су донета научна књига, јер су написане са свим лаким слогом и разумљиво, популарно. Писац није смео много теорисати, јер је писао за широку публику, отуд и није књига о магнетизму и о електрицитету потпуна, али он и није хтео све да напише и онако обради, како данас стоји са овим важним природним снагама; писац нам је изнео тек „срте“ о њима, али се те срте читати могу а разумети их може сваки, који је само доде што учио у школама о магнетизму и о електрицитету. У књизи је изведена укратко историја о развоју ових наука и обрађен сав материјал, што се управо учи у нижим разредима средњих школа по опширније а уз то је заслађен лепим слогом и редом. — Уверени смо, да ће се читаоци наслађивати резултатима, до којих је дошла наука о магнетизму и о електрицитету и да ће, прочитавши ову књигу, лако и сами помислити на оно, што већ рекоше неки, а то је, да је данашње доба доба електрицитета. Радујемо се, што писац није све техничке изразе пренабајао на српски или хрватски језик, те да је тиме чинио збрку у појмовима. Језик је леп, чет; разуме се, да има доста хрватштине као и чештине, а ово би се могло лако изоставити. Писац се држи етимологије а грех не би никакав био, да је писао фонетички, као што то раде Срби. Истина тешко је доказавати, које је боље у опште али за српски или хрватски језик, држимо, боље је писати фонетички. У осталом фонетички правонас увео је код Срба Вуч и Даничаћ а год. 1889. закључила је кр. зем. влада у Загребу, да га уведе и у школске књиге у Хрватској. — Сликe у „Сртама“ лепе су и четке а има их 196. — Препоручити смо сваком ову књигу за читање. С. М.

О осталим књигама „Матице Хрватске“ за годину 1891. донећемо приказ у идућем броју.

КЊИЖЕВНЕ БЕЛЕШКЕ.

Димитрије Руварац јавља, да му је епископ пакрачки Мирон Николкић поверио да изда *црковне беседе* црквонога Никанора Грујића. Књига, у којој ће бити тридесет и три беседе, што их је сам Никанор одабрао и за штампу спремио, изнеће око петнаест штампаних табака а цена ће јој бити за претплатнике 1 фор. а. вр. Чет приход те књиге намењен је фонду свештеничких удовица и сирочади епархије пакрачке. Рок претплати је до Благосевице ове године а онда ће бити и књига готова. Новце ваља слати Димитрију Руварцу, пароху, у Земун.

У првом овогодишњем броју нашега листа почели смо доносити роман недавно преминулог, славног руског песника И. А. Гончарова под патронисом *Вјерига Лубав*, у преводу Милivoја Максимовића. Многome између наших читалаца унао је сигурно у очи посредни пут, којим се дело руског класика износи пред српску публику — а на име: превод по француској преради. Сматрамо за своју дужност, обавестити наше читаоце, шта нас је руководило, да баш на тај начин доведемо тај најпунији а најзнатији роман руског великана у нашем листу. Пре свега тај трети и последњи роман Гончарова у свом оригиналном виду је веома велик, управо огроман — тако да га „Стражи-дово“ и са обзором на простор свог једног годишња, и с погледом на разне слојеве друштва, у које оно треба да

тражи себи приступа — није могло у свој својој целости донети. Гончаров је у руској литератури величина првога реда; по поред те своје величине, поред прекласних вештинских врлина, имао је он у своме раду таквих оригиналних особина, с којима се веома често ни најобразованији читалац не може у први мах да помири. Српској су публици позната два ранија његова романа: „Обыкновенная история“ (у српском преводу „Један обичан догађај“) и „Обломов“ (у преводу М. Ђ. Глишића, изашао у „Српским Новинама“). Онда смо већ могли видети, како Гончаров поједине сцене и ситуације тако испрљужје, толико одуговлачи, да фигуре престају бити живе, са истине списане појетичке фигуре, но су пре од аутора измишљена лица, помоћу којих сам писац на широко и на дугачко разлаже своје мисли о овој или оној прилици из друштвеног живота. Није ваљда ни потребно спомињати, да поред те једине, по нашем мишљењу, мане, Гончаров у свој својој појетичкој делатности расипаже таким ауторским врлинама и преимућствима, да ће име његово с пуниим правом свагда блистати у историји руске литературе, напредо са три му друга, три врвна ученика Пушкинова и Гоголева: с Тургеневим, Достојевским и грофом Толстојем. Горе речене особине талента песника навеле су и француског преводиоца Готија, да преводјењу Гончаровљевог романа приступи с неком извесном оградом и одабере из дела само занета високе, и занета вештинске и појетичке ствари. Кад дакле француска литература, с којом се српска скоро не ће моћи ни мерити, може да пристане на овакав превод и оваки избор сматра за добит — ни српској, још младој литератури истим начином преведени роман не ће бити на одмет. Што се тиче саме технике француске прераде, примећујемо, да Ежен Готи, није својим речима у кратко и сухопарно испричао Гончаровљев роман, но да је он све, што је у истину велико и високо појетички у оригиналу, у целини задржао и сваком могућом приликом *читао Гончарова да прича*. Само неке и неке ствари изостављао је Готи, и причао својим збијеним начином. Српски пак преводилац, држећи се распореда француске прераде, *имао је у исти мах и руски оригинал пред собом, и преводио је непосредно с руског оригинала све оне одабране партије, које је и Готи у целости узео у своје издање*. Тако дакле сва она места, код којих би се без сумње читалац зауставио и са духовним уживањем их читао, да је роман добио у целости — очувана су и у нашем издању у целини, и преводјена су са оригинала (издање Глазунова, Спб., 1886—1887). У осталом поред нашег личног нахођења и поред напомене француског преводиоца, за оваки начин преводјења говори и сам Гончаров у својој критичкој расправи „Боље икад него никад“, где критичким путем расправља о својим делима. Ту нам сам аутор прича, како се грађење и списивање овог трећег и последњег романа његова отезало прло дуго, све од 1849—1869, те је дело с почетка, док песник није загазио дубље у ствар, према самом карактеру Гончарова као инца, писано споро, на махове, без енергије и без јасна и одређена плана. Тако Гончаров и сам назива сувинним овај део овога романа, где се описује Вјеловодова, петроградски живот Рајскога и т. д. јер не стоји ни у најтањој органичкој вези са самим романом. Тај је део у француском и у нашем издању са свим отпао. Но што је овде у питању не само преводјење овога једног дела, него нас ова ствар наводи на размишљање, како би се у

опште знаменита а велика дела из светске књижевности ипреносити у нашу књижевност ваћ и сад, кад располажемо малим, и моралним и материјалним средствима, ми смо се при овој ствари можда мало и дуже задржали, и на крају ђматрамо да не ће сувишно бити да наведемо још једно веома поуздано сведочанство, које би могло оправдати оваки еклетички начин пресађивања неких и неких дела светске литературе у нашу. То је сведочанство — одзив Тургењева о Гончаровљеву роману, још из онога времена, кад је дело изашло на свет. Уметник са тако осетљивим појетичким чулом, као што беше И. С. Тургењев, није могао а да ће осети поред високих појетичких достојања овога романа Гончаровљева и неке сувишности и вештинске недостатке у њему. Дотичући се у своме писму од 20. фебруара 1869. к Ј. П. Полонском трећег романа Гончаровљева — „Обрња“ (у нас „Вјерина љубав“) вели Тургењев: „Други део „Обрња“ је, наравно, бољи од првог, али и ту има неиздржљивих одуголачења!“ Навалице се уздржавам да у целини саопштим суд Тургењева о овом роману, у колико би сваки био у праву прекорити нас за негактичности, да о тако великом песнику, какав беше Гончаров, саопштавамо мане и недостатке, пре него што смо упознали читаоце са његовим врлинама, којих је препуна његова опширна песничка делатност, јер он је био и остаје поред Пушкина, Гогоља, Тургењева, Достојевског и гр. Л. Н. Толстоја, величина првога реда у историји руске књижевности. — Оволико сматрасмо за нужно навести у оправдање оваког начина преводња Гончаровљева chef d'oeuvre-a, а за другу прилику остављамо, да ма и у најкраћим потезима упознамо наше читаоце са друштвено-историјским значењем појединих типова и карактера из овога, и из осталих романа Гончаровљевих.

ПРОСВЕТНИ ГЛАСНИК.

— Светосавска прослава у Н. Саду беше сјајна и достојна великога Немањина. После свечане службе осветила се водица у гимназији; после које је проф. *Т. Остојић* изговорио беседу ове садржине: св. Сава је у том велик, што је постојано тежио, да приближи свој народ грчко-хришћанском просветном идејалу својега доба. Постулат његова рада је за нас да то исто чинимо у данашњем добу т. ј. да се приближимо просветном идејалу нашега доба. Тај идејал није само знање и умење него поглавито образовање воље, коју треба свестран интерес да покреће на рад али таки рад, који стоји у складу са моралним идејама. После ове беседе говорио је један ученик VIII. разреда о животу и раду св. Саве. — После подне беше свечана седница у „Матици“, на којој је учињен помен *Новоку Радонићу* и *Франи Миклошићу*, првоме др. *Милан Савић* одвећ у кратко и више афористички али доста

згодно а другом проф. *А. Савић*. Никако не одобравамо да се свечана беседа импровизује у „Матици“, нарочито кад је рад тако обилат, разноврстан и тежак по садржини као Миклошићев. Тим се може протумачити незаокругљеност беседе, многе недоказане и смеле поставке (н. пр. да Monumenta Serbica имају на гледаде листина) и што је врло површно обележен рад Миклошићев а много је говорено о стварима, које не иду овамо. — У вече је била XIX. гимназијска беседа. Успех је потпуно одговарао великом труду, који уложише вредне гимназисте, и лепом гласу, који ужива срцека гимназија.

СМЕСИЦЕ.

(Камен миропомазања у храму гроба Господњег у Јерусалиму,) који данас у слици приказујемо читаоцима „Стражилова“, стоји одмах при уласку у цркву с јужних врата. То је мраморна плоча, на којој су Јосиф и Никодим мртво тело Христово, по што га с крета скидоше, светим миром помазали, плаштаницом обавили па га онда у гроб положили. Плоча је широка један а дугачка три аршина а опкољена је финим мрамором. У долу и у врху стоје по три цирака са свећама од четрдесет до педесет ока а пружена је и гвоздена шипка, на којој је поређано осам особитих кандила, која непрестано горе. Према плочи на виду има један ред икона о чудотворним делима Спаситељевим а један опет ред о страдању његову: под тим иконама је вид застрт црном кадивом.

ПОПРАВКА.

Будући да писац не могаше сам поправљати, поткрадоше се неколике грешке у чланку „Задатак књижевног листа“ у 1. бр. „Стражилова“, које треба овако поправити:

стр. 12а ред	2 од горе:	оним,	треба:	онијем.
" " "	13 "	доле:	цео,	" цио.
" " "	3 "	" "	зано,	" зано.
" " "	2 "	" "	стењу	" стијењу.
" 12б "	4 "	горе	свијешћу	" свијешћу.
" " "	18 "	доле	беше	" бјеше.
" " "	6 "	" "	свијела	" свијетла.
" 13а "	14 "	горе	натера	" натјера.
" " "	6 "	доле	песништво	" пјесништво.
" " "	12 "	горе	другим	" другијем.
" " "	5 "	доле	вјешти	" вјечити.

УРЕДНИКОВЕ ПОРУКЕ.

Г. г. претплатницима. Рекламације ваља управљати на администрацију мога листа, коју води књижар Луке Јоцића. На иегу адресу ваља слати и претплату, а не мени, јер о томе ја не водим бригу.

САДРЖАЈ: Песништво: На Плитвицама. На дан рођења. Ти, Боже, не спаваи! Вјерина љубав. — Наука: У Латипитања. — Ковчежић: Књижевни прикази. — Књижевне белешке. — Просветни гласник. — Смеснице. — Поправка. — Уредничке поруке.

„СТРАЖИЛОВО“ излази сваке недеље на читавом табаку. Цена му је 5 фор. а. вр. на целу годину, 2 ф. 50 н. оа по год., 1 ф. 25 н. на четврт год. — За Србију и Црну Гору 12 динара на годину. — Рукописи се шаљу уредиштву претплате књижари Луке Јоцића у Нови Сад. — За Србију прима претплату књижар В. Валожина у Београду.